

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 348

Polityka ekonomiczna

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-422-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Dyfuzja innowacji w regionach transgranicznych...	13
Joanna Buks, Robert Pietrzykowski: Efekty produkcji gospodarstw w Polsce w odniesieniu do WPR w latach 2005-2008	22
Marek Chrzanowski: Wykorzystanie analizy przepływów międzygałęziowych do badania obszarów kooperacji w gospodarce regionu na przykładzie województwa lubelskiego	34
Paweł Dziekański: Metoda taksonomiczna w ocenie środowiskowej konkurencyjności powiatów województwa świętokrzyskiego.....	44
Monika Fabińska: Prorozwojowa gotowość polskich MŚP do absorpcji wsparcia w ramach nowej perspektywy programowej 2014-2020.....	54
Małgorzata Fronczek: Przewaga komparatywna Polski w handlu z Chinami w latach 1995-2012	66
Małgorzata Gasz: Reguły nowego modelu zarządzania gospodarczego na tle kondycji ekonomicznej państw Unii Europejskiej	76
Alina Grynia: Obciążenia fiskalne a konkurencyjność litewskich przedsiębiorstw	91
Anna Jankowska: Struktura obszarowa gospodarstw w krajach bałkańskich kandydujących do UE.....	103
Elżbieta Jantoni-Drozdowska, Maciej Stępiński: Formy aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych w kontekście strategii Europa 2020.....	112
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Podatek bankowy w krajach Unii Europejskiej – ocena implementacji	124
Dariusz Klimek: Transakcje offsetowe jako instrument polityki ekonomicznej w Polsce	134
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Kierunki działań Unii Europejskiej na rzecz podniesienia konkurencyjności gospodarki	145
Barbara Kutkowska, Ireneusz Ratuszniak: Możliwości finansowania rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014-2020 w ramach Polityki Spójności i Wspólnej Polityki Rolnej.....	157
Renata Lisowska: Wpływ otoczenia regionalnego na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach rozwiniętych i zmarginalizowanych ...	172
Agnieszka Malkowska: Program INTERREG IV A jako instrument wspierania turystyki w województwie zachodniopomorskim	181
Arkadiusz Malkowski: Mały ruch graniczny jako element kształtowania współpracy transgranicznej.....	190
Natalia Mańkowska: E-administracja a efektywność sektora publicznego...	200

Wiesław Matwiejczuk, Tomasz Matwiejczuk: Koncepcja usprawnienia procesu ofertowania w przetargach publicznych.....	210
Elżbieta Izabela Misiewicz: Łączne opodatkowania dochodów małżonków – preferencja podatkowa wspierająca rodzinę.....	220
Andrzej Miszczuk: Dystans instytucjonalny jako uwarunkowanie rozwoju regionów przygranicznych.....	230
Karolina Olejniczak: Polityka klastrów w regionach jako wzmacnianie konkurencyjności MSP.....	239
Małgorzata Pawłowska: Wpływ kapitału zagranicznego oraz własności państwowej na zmiany konkurencji w polskim sektorze bankowym.....	249
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Problem starzejącego się społeczeństwa w dokumentach strategicznych wybranych polskich województw	263
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Social issues in the program's documents of Polish political parties in the elections to the European Parliament of the VIII term.....	274
Robert Pietrzykowski: Rozwój gospodarczy a ceny ziemi rolniczej na przykładzie wybranych państw z Unii Europejskiej	285
Piotr Podsiadło: Pomoc regionalna jako przykład dopuszczalnej warunkowo pomocy publicznej w Unii Europejskiej.....	297
Gabriela Przesławska: Instytucjonalne aspekty w aktualnej debacie ekonomicznej.....	309
Małgorzata Raczkowska: Nierówności ekonomiczne w krajach europejskich.....	319
Jarosław Ropęga: Ograniczenia małych firm w wykorzystaniu zewnętrznych źródeł wsparcia dla ich przetrwania	328
Jerzy Sokolowski: Strategie sprzedaży ofert turystycznych biur podróży.....	339
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Bariery rozwoju przedsiębiorczości sektora MSP na przykładzie województwa lubelskiego.....	349
Andrzej Szuwarzyński: Model DEA do oceny efektywności funkcjonowania publicznych uniwersytetów w Polsce	361
Dariusz Tłoczyński: Accessibility jako instrument kształtowania polskiego rynku usług transportu lotniczego	371
Agnieszka Tomczak: Konwergencja czy dywergencja – kierunki zmian w polityce monetarnej po 1999 r.	384
Adam Wasilewski: Skuteczność wybranych instrumentów finansowych wspierania rozwoju przedsiębiorczości w gminach wiejskich w Polsce....	394
Anetta Waśniewska: Potencjał społeczny gmin Zalewu Wiślanego w latach 2003-2012.....	404
Grażyna Węgrzyn: Źródła informacji dla działalności innowacyjnej w Unii Europejskiej.....	415

Lucyna Wojcieszka: Społeczna odpowiedzialność biznesu wybranych banków komercyjnych na świecie – ocena wymiarów CSR.....	424
Jarosław Wołkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Litwy w okresie 2003-2013	437
Urszula Zagóra-Jonszta: Proces polonizacji górnośląskiego przemysłu w latach 30. XX wieku	449

Summaries

Franciszek Adamczuk: Diffusion of innovation in cross-border regions	21
Joanna Buks, Robert Pietrzykowski: Effects of farms production in Poland with respect to the CAP in the period of 2005-2008	33
Marek Chrzanowski: The use of input-output analysis for the cooperation areas determination in regions on the basis of Lubelskie Voivodeship.....	43
Paweł Dziekański: Taxonomic method in the examination for environmental competitiveness of poviats of Świętokrzyski Voivodeship	53
Monika Fabińska: Pro-development readiness of Polish SMEs for absorption of support under the new programming perspective 2014-2020	65
Małgorzata Fronczek: Revealed Comparative Advantage of Poland in trade with China in the years 1995-2012	75
Małgorzata Gasz: Rules of the new economic model management against economic condition of the European Union states	89
Alina Grynia: Fiscal charges and competitiveness of Lithuanian enterprises	102
Anna Jankowska: The structure of holdings in the Balkan states candidating to the European Union	111
Elżbieta Jantoni-Drozdowska, Maciej Stępiński: Forms of activation of long-term unemployed in the context of the Europe 2020 strategy	123
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The bank tax: an assessment of implementation in the EU member states	133
Dariusz Klimek: Offsets – an instrument of economic policy in Poland	144
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: The European Union activities to improve the regions competitiveness.....	156
Barbara Kutkowska, Ireneusz Ratuszniak: Opportunities of financing the development of rural areas in the years 2014-2020 within the frames of cohesion policy and Common Agricultural Policy	171
Renata Lisowska: Impact of the regional environment on the development of small and medium-sized enterprises in developed and marginalised areas	180
Agnieszka Malkowska: The Program INTERREG IVA as an instrument to support tourism in the West Pomeranian Voivodeship	189

Arkadiusz Malkowski: The small cross-border movement as an element of the cross-border co-operation.....	199
Natalia Mańkowska: E-government and the efficiency of public sector	209
Wiesław Matwiejczuk, Tomasz Matwiejczuk: Concept of public procurement offering process improvement	219
Elżbieta Izabela Misiewicz: Joint taxation of spouses – tax allowance supporting family	229
Andrzej Mischuk: Institutional distance as a condition for the development of cross-border regions	238
Karolina Olejniczak: Cluster policy in the regions as strengthening the competitiveness of SME	248
Małgorzata Pawłowska: The impact of foreign capital and state capital on competition in the Polish banking sector	261
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Aging population in strategic documents of selected Polish voivodeships	273
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Problematyka społeczna w dokumentach programowych polskich ugrupowań politycznych w wyborach do Parlamentu Europejskiego VIII kadencji ...	284
Robert Pietrzykowski: Economic development and agricultural land prices in selected countries of the European Union.....	296
Piotr Podsiadło: Regional aid as an example of permitted conditionally state aid in the European Union.....	308
Gabriela Przesławska: Institutional aspects in contemporary economic debate.....	318
Małgorzata Raczkowska: Economic inequality in the European countries ..	327
Jarosław Ropega: Limitations of small firms in using external sources of support for their survival.....	337
Jerzy Sokolowski: Strategies for the sale of tourist travel agencies offers	348
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Barriers to the development of enterprise of SMEs sector on the example of the Lublin Voivodeship ..	360
Andrzej Szuwarzyński: DEA model to evaluate the efficiency of the public universities in Poland.....	370
Dariusz Tłoczyński: Accessibility as an instrument for shaping Polish air transport market	383
Agnieszka Tomczak: Convergence or divergence – directions of the monetary policy development after the year 1999.....	393
Adam Wasilewski: Effectiveness of selected financial instruments supporting entrepreneurship development in rural counties of Poland	403
Anetta Waśniewska: Social potential of communities of the Vistula Lagoon in 2003-2012	414
Grażyna Węgrzyn: Sources of information on innovation within the European Union.....	423

Lucyna Wojcieszka: CSR of selected commercial banks in the world – dimensions of CSR ratings	436
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Lithuania citizens in the period between 2003 and 2013.....	448
Urszula Zagóra-Jonszta: The process of Polonization of Upper Silesian industry in the 30s of the twentieth century.....	458

Karolina Olejniczak

Politechnika Poznańska

e-mail: karolina.olejniczak@doctorate.put.poznan.pl

POLITYKA KLASTRÓW W REGIONACH JAKO WZMACNIANIE KONKURENCYJNOŚCI MSP

Streszczenie: Zasada społecznej gospodarki rynkowej zakłada istnienie regulatorów procesów gospodarczych, których zadaniem jest realizacja potrzeb społecznych. Regulatory te tworzy państwo. Może ono wpływać na elementy mechanizmu rynkowego. Zadania te może wykonywać na szczeblu centralnym oraz regionalnym i lokalnym. Wyzwania współczesnej gospodarki zmuszają przedsiębiorstwa do zapewnienia odpowiedniego poziomu konkurencyjności. Wobec globalnej konkurencji drogą do budowania trwałego wzrostu, z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, może być członkostwo w strukturach klastrowych. Choć w ostatnich kilkunastu latach podjęto wiele działań umożliwiających tworzenie sieci i klastrów, to wyniki tych projektów nie są zadawalające. Warto więc przyjrzeć się skutecznym działaniom mającym na celu wspieranie rozwoju klastrów zarówno w Polsce jak i w innych krajach. Autor koncentruje się w swojej pracy na analizie wybranych inicjatywach klastrowych w Polsce, Niemczech i w Szwajcarii.

Słowa kluczowe: klaster, region, konkurencyjność, MSP, rozwój.

DOI: 10.15611/pn.2014.348.22

1. Wstęp

Ustawa o samorządzie województwa wyróżnia prowadzenie polityki rozwoju województw i kształtowanie ich strategii rozwoju, które uwzględniać mają m.in. takie cele, jak pobudzanie aktywności gospodarczej oraz podnoszenie innowacyjności i konkurencyjności województw [Strzelecki (red.) 2008].

Trwała przewaga konkurencyjna przedsiębiorstw coraz częściej związana jest z oddziaływaniem na nie ich otoczenia. Członkostwo w strukturach klastrowych może stać się drogą do budowania trwałego wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach globalnej konkurencji. Wobec potrzeby podnoszenia innowacyjności i konkurencyjności regionów oraz budowania regionalnych strategii innowacji dużym wyzwaniem stało się stymulowanie rozwoju klastrów ze strony władz regionalnych i lokalnych oraz innych podmiotów [Strzelecki (red.) 2008]. Choć w ostatnich kilkunastu latach podjęto wiele działań i wprowadzono wiele programów

strukturalnych umożliwiających tworzenie sieci i klastrów, to wyniki projektów dotyczących ich rozwoju wciąż nie są zadowalające [Dominiak (red.) 2005]. Autor podejmuje analizę wybranych rozwojowych inicjatyw klastrowych w Niemczech, w Szwajcarii oraz w Polsce. Celem analizy jest ukazanie korzyści dla MSP wynikających z członkostwa w klastrach oraz wskazanie działań sprzyjających ich rozwojowi.

2. Determinanty konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw

W ujęciu uniwersalnym czynniki wpływające na konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw dzielą się na determinanty pochodzenia wewnętrznego oraz determinanty pochodzenia zewnętrznego. Do determinant wewnętrznych zaliczane są zasoby materialne, takie jak aktywa trwałe i zapasy. Zasoby niematerialne to m.in. kultura organizacyjna, wiedza i umiejętności, relacje oraz systemy funkcjonalne. Natomiast determinanty zewnętrzne dzielą się na te z otoczenia bliższego, regionalnego oraz z otoczenia dalszego. Na determinanty z otoczenia dalszego – z makrootoczenia – małe i średnie przedsiębiorstwa najczęściej nie mają wpływu. Są one dyktowane szczególnymi warunkami działalności w określonym kraju, systemie prawnym, politycznym i społecznym. Dzielą się one na czynniki sfery ekonomicznej, technologicznej, formalnoprawnej, politycznej oraz społeczno-kulturowej. Do najistotniejszych czynników sfery ekonomicznej należą: produkt krajowy brutto, dynamika wzrostu gospodarczego, poziom inwestycji, poziom inflacji, poziom bezrobocia, stopy podatkowe i kursy walut. Czynniki technologiczne to m.in.: innowacyjność i dostępność nowych technologii, infrastruktura transportowa, poziom informatyzacji oraz poziom zaplecza naukowo-badawczego. Z punktu widzenia formalnoprawnego ważne są takie czynniki, jak: kontrola kapitału zagranicznego, prywatyzacja i restrukturyzacja, przejrzystość regulacji prawnych, ulgi dla przedsiębiorców, zakres regulacji Unii Europejskiej i interwencjonizmu państwowego. Coraz istotniejsze stają się również czynniki społeczno-kulturowe, jak np. poziom wykształcenia i przeciętnej stopy życiowej, mobilność społeczna, aspiracje pracowników oraz poziom negatywnego nastawienia w społeczeństwie [Matejun 2012]. Szczególnego znaczenia nabierają determinanty otoczenia regionalnego – mezootoczenia. Jest to cały szereg czynników zależących od potencjału regionu, polityki władz regionalnych oraz polityki strukturalnej i polityki spójności Unii Europejskiej. Zależą one też od koncentracji pożądaných czynników konkurencyjności oraz ich wykorzystania w regionie. Można je podzielić na determinanty gospodarcze, ekologiczne oraz społeczne. Determinanty gospodarcze to m.in.: zasoby produkcyjno-usługowe, stopień absorpcji funduszy europejskich, korzystna lokalizacja, promowanie przedsiębiorczości, pozyskiwane bezpośrednio inwestycje zagraniczne i wspieranie innowacji. Do determinant ekologicznych należą m. in.: właściwa gospodarka odpadami, stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju i modernizowa-

nie infrastruktury ochrony środowiska. Społeczne determinanty to: promowanie partnerstw i współpracy pomiędzy podmiotami publicznymi i prywatnymi, rozwój kapitału społecznego, normy i wartości sprzyjające rozwojowi współpracy i zaufania w społeczeństwie oraz aktywność gospodarcza i poziom wykwalifikowania kadr [Matejun 2012].

3. Konkurencyjność regionów

3.1. Polityka regionalna

Sposób oddziaływania różnych determinant, a także umiejętność dostosowania się do nich i ich wykorzystania prowadzą do wykształcenia się regionów o różnym poziomie konkurencyjności. Świadczy o tym chociażby porównanie wzrostu produktu krajowego brutto w skali roku w poszczególnych regionach w obrębie jednego kraju. Różnice są porównywalne z tymi dotyczącymi poszczególnych krajów Europy. Oznacza to, że różnice regionalne dotyczące wzrostu gospodarczego wynikają nie tylko z ogólnonarodowej polityki państwa, ale przynajmniej w takim samym stopniu z uwarunkowań regionalnych [Müller, Eichler 2008]. Konieczność trwałego podnoszenia konkurencyjności odnosi się więc z jednej strony do małych i średnich przedsiębiorstw, ale również z drugiej strony do ich otoczenia, które powinno umożliwiać osiągnięcie przewagi konkurencyjnej. Taki sposób patrzenia na rozwój staje się głównym priorytetem polityk regionalnych, a ich zasadniczym problemem jest to, jak prowadzić rozwój regionu, aby możliwe było osiągnięcie trwałej przewagi konkurencyjnej [Strzelecki (red.) 2008]. Polityka regionalna musi uwzględniać czynniki dla danego regionu, na które można wpływać i odróżniać je od takich, na które nie ma wpływu (np. położenie) oraz uwzględniać strukturę branż dominujących w danym regionie. Aby polityka mogła przejąć tę rolę, musi przede wszystkim znać jakość czynników konkretnej lokalizacji w porównaniu z istotnymi regionami konkurencyjnymi w kraju i za granicą, a także znać potrzeby branż szczególnie istotnych dla regionu. Można wtedy wyznaczyć poszczególne obszary zainteresowań i wypracować skuteczne sposoby wzmacniania konkurencyjności regionu [Müller, Eichler 2008].

Z punktu widzenia władz publicznych konkurencyjność regionu oznacza jego zdolność do wytwarzania trwałego wzrostu regionalnego dobrobytu i stale rosnącego poziomu życia mieszkańców opartego na:

- optymalnym wykorzystaniu zasobów wewnętrznych i zewnętrznych oraz zarządzaniu gospodarką regionalną,
 - budowaniu atrakcyjności regionu dla przedsiębiorców lokalnych, inwestorów zewnętrznych oraz mieszkańców,
 - dostosowaniu do aktualnych trendów rozwojowych [Kuciński (red.) 2010].
- Konkurencyjność regionu oznacza jego zdolność do skutecznego rywalizowania z innymi regionami.

Z punktu widzenia przedsiębiorstw, konkurencyjność regionu oznacza zdolność przedsiębiorstw w nim zlokalizowanych do wytwarzania produktów i usług odpowiadającym rynkom, do trwałego wysokiego zatrudnienia i dochodowości, tworząc przy tym podstawy wyższego standardu życia społeczeństwa regionu.

Biorąc pod uwagę polityki regionalne właściwe wydaje się łączenie obu punktów widzenia i rozumienie konkurencyjności regionu zarówno jako przewagi lokalizacyjnej przedsiębiorstw dzięki obecności w danym regionie, a także zdolności do efektywnego konkurowania ze strony władz lokalnych.

Z punktu widzenia przewag lokalizacyjnych i konkurencyjności regionów centralnego znaczenia nabiera łączenie przedsiębiorstw w klastry oraz sieci gospodarcze. Według Portera region konkurencyjny to taki region, który dysponuje dobrze wykształconymi „diamentami” tzn. klastrami branżowymi zdolnymi do międzynarodowej konkurencji, odpowiednio wysokim poziomem produktywności, a przez to atrakcyjną ofertę lokalizacyjną z punktu widzenia przedsiębiorców i inwestorów.

Współczesne tendencje rozwoju innowacyjności wskazują na konieczność budowania silnych, konkurencyjnych regionów, a podstawą wspierania innowacyjnej gospodarki są sieci tworzące regionalne systemy innowacji. Są to regionalne socjoekonomiczne układy z szerokimi powiązaniem będące w stanie wykorzystywać lokalne zasoby procesów produkcyjnych, produktów i usług zgodnie ze specyfiką tego regionu lub subregionu. Powiązania te dotyczą władz publicznych i systemów edukacji, finansów, uczelni wyższych, sfery badań i rozwoju oraz przemysłu. Ich podstawą są silne powiązania sieciowe oraz istnienie środowiska innowacji [Matusiak 2006]. Działania poszczególnych podsystemów wchodzących w ich skład są łączone poprzez politykę innowacyjną władz regionalnych i lokalnych.

3.2. Polityka klastrów w regionach

Klaster oznacza specyficzną przestrzenną formę organizacji produkcji, w której skoncentrowane na pewnym terytorium przedsiębiorstwa, instytucje i inne organizacje są ze sobą powiązane rozbudowaną siecią relacji formalnych i nieformalnych oraz posiadają wspólną linię rozwoju (np. strategia marketingowa, rynki zbytu i in.). Konkuruje one ze sobą, ale też kooperują pod pewnymi względami. Struktura klastra pobudza innowacyjność, sprzyja przepływowi wiedzy i informacji oraz prowadzi do poprawy konkurencyjności podmiotów, które w nim uczestniczą, kreując wysoką wartość dodaną [Grzebyk 2009]. Efektem powstawania sieci powiązań firm i instytucji naukowo-badawczych, uniwersytetów oraz centrów wspierania biznesu jest przestrzenne zróżnicowanie gospodarcze. Biorąc pod uwagę atrybuty klastra takie jak koncentracja przestrzenna, konkurencja i współpraca, rozwój umiejętności i kompetencji oraz elastyczna specjalizacja, można przypuszczać jego większą sprawność we wdrażaniu koncepcji trwałego i zrównoważonego rozwoju. Możliwe jest to dzięki wzrostowi wydajności pracy i produktywności kapitału, lepszemu wykorzystaniu lokalnych zasobów oraz wzrostowi dochodów ludności w regionie dzięki inicjatywom tworzącym miejsca pracy [Skawińska, Zalewski 2009].

Lokalne władze publiczne coraz częściej stosują instrumenty, które mają na celu stymulowanie uruchomienia budowy klastrów na poziomie regionalnym lub subregionalnym. Szczególnie w krajach słabiej rozwiniętych obserwuje się działania lokalnych instytucji np. centra wspierania biznesu lub uczelnie wyższe, które starają się inspirować współpracę i tworzyć sieci z lokalnymi przedsiębiorstwami. Jest to tzw. polityka klastrów [Matusiak 2006].

Polityka klastrów stosowana jest łącznie z innymi instrumentami, jak np. marketing terytorialny, rozbudowa infrastruktury, przygotowanie terenów inwestycyjnych, wspieranie innowacji i nowych technologii oraz wspieranie przedsiębiorczości. Przedmiotem polityki klastrów jest wspieranie istniejących i rozwojowych klastrów występujących w danym regionie, zamiast wspierania poszczególnych branż czy przedsiębiorstw. Polityka klastrów jest szczególnym rodzajem polityki lokalizacji. Ukierunkowana jest na wzmacnianie i rozwijanie klastrów, które mają duży wpływ na konkurencyjność regionu. Zamiast wspierania całej gospodarki regionu lub poszczególnych gałęzi gospodarki, wspierane są ponadbranżowe struktury gospodarcze lub te obszary, które wykazują duży potencjał do budowy struktur klastrowych oraz sieci gospodarczych. Czas rozwijania się regionalnych klastrów zwykle jest długi, dlatego też instrumenty te mają najczęściej charakter długofalowy. Konkurencyjność regionów sprowadza się do konkurencyjności zlokalizowanych w nim klastrów, dlatego też władze publiczne powinny wspierać rozwój istniejących klastrów, o ile te składają się z konkurencyjnych przedsiębiorstw.

Warto korzystać w tym zakresie z dobrych przykładów klastrów już funkcjonujących nie tylko w Polsce, ale także w innych krajach.

4. Wybrane inicjatywy klastrowe w Niemczech, Szwajcarii i w Polsce

4.1. Klastry w Bawarii

W celu sprostania międzynarodowej konkurencji i zwiększenia innowacyjności gospodarki powstała na poziomie federalnym w 2007 roku „Strategia High-Tech dla Niemiec”. Zakłada ona nowe formy współpracy pomiędzy nauką i gospodarką. Celem tej współpracy jest skrócenie cykli innowacyjnych produktów i procesów. Powinna być ona wspierana przez wszystkie podmioty, a w szczególności władze publiczne. Przewiduje ona m.in. zwiększenie nakładów na badania i rozwój z 2,5 do 3% produktu krajowego brutto oraz nadanie nowych bodźców do współpracy pomiędzy sferą badań i rozwoju, a gospodarką. Jako część tej strategii powstała tzw. strategia klastrów, jako środek do wspierania rozwoju gospodarczego i zmian strukturalnych jak również zwiększenia mocy innowacyjnych na szczeblu regionalnym. Prowadzi ona do poprawy konkurencyjności gospodarki oraz zakłada wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw, regionów i konkretnych technologii, a także wysoko rozwojowych branż. Rozwijanie konkretnych instrumentów realizacji tej polityki i rozwoju klastrów należy do domeny polityki krajów związkowych.

Polityka klastrów w Bawarii zdefiniowana jest w ramach Ofensywy Klastrów Bawarii („Cluster Offensive Bayern”) i włączona została w strategię innowacji regionu. Trzon inicjatywy stanowi budowa od 2006 roku 19 platform klastrowych w istotnych obszarach gospodarki Bawarii. Do zasadniczych celów inicjatyw budowy klastrów należą: wzmacnianie innowacyjności i dynamiki innowacji, wzrost produktywności poprzez kooperację i konkurencję, związanie z regionem i budowa marek [Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie 2008].

Jednym z ciekawych regionów w Bawarii pod względem realizacji platform klastrowych jest region Norymbergi, będący jedną z dziesięciu największych aglomeracji w Niemczech. Wychodząc od osi miast Norymberga, Fürth, Erlangen, Schwabach, tworzy region przemysłowy środkowej Frankonii, w której mieszka ok. 1,3 miliona mieszkańców i należy do najważniejszych regionów gospodarczych. Do zasadniczych atrybutów regionu należy zróżnicowana struktura gospodarcza. Wspieranie i transfer technologii decyduje o wzroście gospodarczym w regionie i prowadzi do tworzenia nowych, przyszłościowych miejsc pracy [<http://www.ihk-nuernberg.de...>].

Główne kompetencje regionu to: transport i logistyka, komunikacja i multimedia, medycyna i farmacja oraz energia i środowisko.

Do najważniejszych klastrów funkcjonujących w regionie Norymbergi należą: Lasertechnik Region Nürnberg, Medizintechnik Erlangen-Nürnberg oraz Energie-Region Nürnberg e. V. [Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie 2008].

Klaster „Zdrowie” skupia podmioty związane ze służbą zdrowia, jak np. producentów produktów techniczno-medycznych oraz szpitale, ale też branże obszaru wellness. Trzon klastra tworzą producenci farmaceutyków, sprzętu medycznego, przyrządów ortopedycznych i wózków inwalidzkich, dietetycznych artykułów odżywczych oraz środków pielęgnacyjnych. Do grona dostawców należą np. producenci środków do produkcji farmaceutycznej oraz instytucje badań i rozwoju w obszarze medycyny. Odbiorcami w ramach klastra są przede wszystkim apteki, praktyki lekarskie i szpitale oraz pośrednictwa handlowe, handel hurtowy i detaliczny. Szczególne znaczenie w regionie ma obszar techniki medycznej reprezentowanej przez oddział Siemens AG z siedzibą w Erlangen. Innymi ważnymi grupami produktów są sprzęt elektromedyczny i meble medyczne. Pozostałą część klastra stanowią publiczne i prywatne kasy chorych, jak również publiczne instytucje zdrowia [Maaß, Khanzadeh 2004].

4.2. Klastry w Kantonie Berno

Kanton Berno położony jest w zachodniej części Szwajcarii i jest drugim co do wielkości regionem w państwie. Zamieszkuje go blisko 1 milion mieszkańców. Do kompetencji władz kantonu należy wspieranie przedsiębiorczości, klasteringu oraz innowacyjności gospodarki. Strategia gospodarcza do roku 2025 przypisuje centralne znaczenie innowacjom, jako sile rozwoju regionu, a zdolność do wytwarzania innowacji utożsamia ze zdolnością regionu do bycia konkurencyjnym. Choć finan-

sowanie innowacji odbywa się w dużej mierze przez sektor prywatny, to rozbudowa zdolności innowacyjnych nie jest tylko zadaniem przedsiębiorstw, ale również władz publicznych. Kanton Berno od lat 90. stosuje z sukcesem politykę klastrów w celu przyspieszenia transferu wiedzy i technologii z instytucji badawczo-rozwojowych do przemysłu oraz polepszenia współpracy sfer gospodarki i nauki. Jedną ze składowych polityki klastrów jest projekt Schweizer Innovationspark z siedzibą w Biel/Bienne. W ramach projektu centralne znaczenie ma Berner Fachhochschule, a w szczególności Departament Techniki i Informatyki jako centrum transferu wiedzy i technologii w regionie.

Głównymi sektorami gospodarki kantonu są: przemysł precyzyjny, technologie medyczne, technologie energetyczne i ochrony środowiska, technologie informacyjno-komunikacyjne oraz usługi designu. Najważniejsze klastry funkcjonujące w regionie to: Medical Cluster, ICT Cluster Bern, Precision Cluster, Energy Cluster, Consulting Cluster oraz D'S Design Center [<http://www.berneinvest.com...>].

„Klaster precyzyjny” powstał w 2006 roku i obejmuje 99 podmiotów przemysłu precyzyjnego, szkoły wyższe, instytuty badawcze, firmy consultingowe i instytucje finansowe oraz władze publiczne Berna, Solothurn, Jury i Neuenburga. Genezą powstania klastra była przyjęta strategia kantonu. Z uwagi na duży potencjał rozwojowy branży podjęto działania inicjujące i wspierające powstanie klastra. Do przedstawicieli przemysłu w ramach klastra należą producenci produktów techniki medycznej, zegarków oraz części samochodowych. W ramach działalności klastra podejmowane są inicjatywy podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw w formie wprowadzania nowych produktów, zwiększania eksportu oraz wprowadzania metod redukcji kosztów produkcji, wzmacniania i lepszego wykorzystywania potencjału naukowo-badawczego oraz podnoszenia produktywności. Klaster wspiera wymianę między przedsiębiorstwami, uniwersytetami, wyższymi szkołami zawodowymi i innymi instytucjami, pośrednicząc w znalezieniu odpowiednich partnerów biznesowych oraz ułatwia współpracę z innymi klastrami. Wspiera transfer wiedzy i technologii, współtworzy programy kształcenia zawodowego i kursy doszkalające, prowadzi wspólne projekty obejmujące członków klastra oraz podejmuje lobbing polityczny. Blisko 40% podmiotów w ramach klastra stanowią firmy zatrudniające do 20 pracowników, 21% zatrudnia do 40 pracowników. Nieco ponad 10% to podmioty zatrudniające powyżej 200 pracowników [<http://www.cluster-precision.ch/>].

4.3. Klastry w południowo-zachodniej Wielkopolsce

Dokumentem wyznaczającym priorytety polityki innowacyjnej w Wielkopolsce jest Regionalna Strategia Innowacji na lata 2010-2020. Włącza on region Wielkopolski we wspólnotę innych innowacyjnych regionów Europy. Do zasadniczych celów zapisanych w strategii należy wykorzystanie potencjału badawczego dla wzrostu konkurencyjności regionu, zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw oraz integrowanie sfer społecznych i gospodarczych na rzecz wprowadzania innowacji. Za-

kłada ona budowanie trwałego partnerstwa przemysłu, instytucji naukowo-badawczych, władz regionalnych i rządowych, partnerów społecznych i infrastruktury biznesowej [Wyrwicka 2011]. Efektem przyjęcia strategii jest projekt systemowy „Budowa wielkopolskiego systemu innowacji”, którego koordynatorem jest samorząd województwa [Wyrwicka 2011]. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego wspiera rozwój klasteringu w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, który jest szansą na poprawę konkurencyjności i innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw. W ramach programu strukturalnego z inicjatywy władz lokalnych w 2010 roku powstał w południowo-zachodniej części regionu Leszczyński Klaster Budowlany, który reprezentuje branżę kluczową dla gospodarki regionu. W subregionie leszczyńskim funkcjonują także Klaster Poligraficzno-Reklamowy w Lesznie, Klaster Leszczyńskie Smaki oraz Klaster Informatyczny. W powiecie gostyńskim, wchodzącym w skład subregionu leszczyńskiego planowane, jest stworzenie klastra producentów powozów konnych na bazie Stowarzyszenia Producentów Powozów Konnych zarejestrowanego w 2007 roku [Powiat Gostyński 2007].

Leszczyński Klaster Budowlany skupia 31 członków reprezentujących małe i średnie przedsiębiorstwa, władze lokalne, instytucje otoczenia biznesu oraz szkołę i uczelnię wyższą. Firmy budowlane będące członkami klastra reprezentują szeroki wachlarz usług budowlanych: przygotowanie inwestycji, wykonawstwo, dostarczanie materiałów oraz doradztwo i zarządzanie nieruchomościami. Celem klastra jest podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw budowlanych oraz budowa marki kojarzonej z subregionem leszczyńskim. Swoje cele realizuje poprzez takie działania, jak: tworzenie wspólnej oferty uwzględniającej rozwiązania energooszczędne, podział zadań i wzrost specjalizacji członków umożliwiający udział w zamówieniach publicznych, budowę relacji z dostawcami i podwykonawcami, wzrost umiejętności i kompetencji poprzez system szkoleń technicznych i biznesowych oraz wymianę doświadczeń. Prowadzi wspólną strategię promocji i sprzedaży oraz dąży do wejścia do krajowych i międzynarodowych sieci współpracy budownictwa energooszczędnego. Wymiana wiedzy realizowana jest poprzez takie działania, jak: akademie wiedzy, wizyty studyjne, doradztwo dla klastra oraz konferencje tematyczne. W ramach budowy relacji biznesowych wypracowane zostały tzw. standardy klastra, opracowano wspólny produkt jakim jest dom energooszczędny oraz system kart rabatowych. Utworzono grupę zakupową dotyczącą nabywania paliw oraz energii elektrycznej. Wspólne działania promocyjne, takie jak: udział w targach branżowych, reklama oraz wydawnictwa i działania PR, mają za zadanie budowanie świadomości marki sieci innowacyjnych firm specjalizujących się w budownictwie pasywnym i energooszczędnym z subregionu leszczyńskiego.

5. Zakończenie

Zarówno w Polsce, jak i innych krajach lepiej od pojedynczych MSP wyzwania globalnej gospodarki podejmują klastry lokalne i regionalne. Tworzące je inicjatywy wpisują się w regionalne strategie innowacji zakładające lepsze wykorzystanie potencjału badawczego, przyspieszanie transferu wiedzy i technologii ze sfery nauki do biznesu oraz wzrost dynamiki innowacji. Do głównych korzyści dla MSP, wynikających z członkostwa w analizowanych klastrach, należą: wzrost produktywności, budowa marek, transfer wiedzy i budowa relacji z partnerami społecznymi, a także tworzenie wspólnej oferty i nowych produktów. Na szczególną uwagę zasługują działania podejmowane w Szwajcarii ukierunkowane na zwiększanie eksportu i poszukiwanie partnerów biznesowych, a także tworzenie programów kształcenia zawodowego, jak również współpraca w innych klastrach oraz prowadzenie lobbingu politycznego. Do ciekawych inicjatyw klastra leszczyńskiego należy utworzenie grupy zakupowej, budowa silnej regionalnej marki oraz wytworzenie wspólnego nowego produktu jakim jest dom energooszczędny. Inicjatywy klastrowe w Niemczech koncentrują się m.in. na zwiększeniu dynamiki procesów innowacyjnych oraz tworzeniu nowych przyszłościowych miejsc pracy.

Literatura

- Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, 2008, Kompetenznetze Deutschland. Überblick: Netzwerk- und Clusteraktivitäten der Bundesländer, Berlin.
- Dominiak P. (red.), 2005, *Małe i średnie przedsiębiorstwa wobec wyzwań współczesnej gospodarki*, VM Group Sp. z o.o., Gdańsk.
- Grzebyk M., 2009, *Koncepcja klastra a współdziałanie i konkurencyjność przedsiębiorstw*, „Przedsiębiorstwo i Region”, nr 1, s. 18-25.
- Kuciński K. (red.), 2010, *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Difin SA, Warszawa.
- Maaß S., Khanzadeh D., 2004, *Cluster und Netzwerke als Bestimmungsfaktoren der regionalen Wettbewerbsfähigkeit – das Beispiel der Region Nürnberg, unter besonderer Berücksichtigung der WiSo-Fakultät der Universität Erlangen-Nürnberg*, Diskussionspapier Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Wirtschaft- und Sozialwissenschaftliche Fakultät, Nr 59, s. 1-47.
- Matejun M., 2012, *Zarządzanie małą i średnią firmą w teorii i ćwiczeniach*, Difin, Warszawa.
- Matusiak K.B., 2006, *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości – przesłanki, polityka i instytucje*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Radom – Łódź.
- Müller U., Eichler M., 2008, *Wettbewerbsfähigkeit von Regionen, Die Volkswirtschaft*, „Das Magazin für Wirtschaftspolitik”, Nr 3, s. 24-27.
- Powiat Gostyński, 2007, Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Gostyńskiego na lata 2007-2015.
- Skawińska E., Zalewski R.I., 2009, *Klastry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów*, PWE, Warszawa.
- Strzelecki Z. (red.), 2008, *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Wyrwicka M.K. (red.), 2011, *Analiza sytuacji Wielkopolski w kontekście transformacji wiedzy w sieciach gospodarczych*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań.

Wyrwicka M.K. (red.), 2011, *Budowa scenariuszy transformacji wiedzy wspierających innowacyjną Wielkopolskę*, tom II, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań.
<http://www.ihk-nuernberg.de/de/Geschaeftsbereiche/index.html> (18.03.2014).
<http://www.berneinvest.com/3297/3512/3526/3982/3987.asp> (20.03.2014).
<http://www.cluster-precision.ch/> (20.03.2014).

CLUSTER POLICY IN THE REGIONS AS STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS OF SME

Summary: The principle of a social market economy, presupposes the existence of regulators of business processes. These regulators create the state. They can affect the elements of the market mechanism. The challenges of the modern economy make companies ensure an adequate level of competitiveness. In view of global competition membership of the cluster structures can be a way of building sustainable growth of small and medium-sized enterprises. Therefore it is worth looking at effective operations aimed at supporting the development of clusters, both in Poland and in other countries. The author focuses on the selected cluster initiatives in Poland, Germany and Switzerland.

Keywords: cluster, region, competitiveness, SME, development.